

Jaarverslag Beweging van Barmhartigheid voor de jaren 2022 en 2023

Dit jaarverslag bestrijkt twee kalenderjaren tegelijk, namelijk 2022 en 2023, omdat veel van de thema's in beide jaren speelden en het om administratieve redenen eenvoudiger leek beide jaren gezamenlijk te bespreken. Na een periode waarin covid een sterk stempel op de organisatie drukte en de opzet van activiteiten ernstig bemoeilijkte (de jaren 2020 en 2021), stonden de jaren 2022 en 2023 in het teken van de wederopbouw. Maar wat voor opbouw? De Beweging van Barmhartigheid moest niet alleen een nieuw programma realiseren, na twee jaar waarin bijna alles alleen online had kunnen plaats vinden, maar ook het contact met participanten en stakeholders vernieuwen en de interne organisatie opnieuw doordenken. De veranderende maatschappelijke context vroeg misschien nog wel meer: namelijk om de missie van barmhartigheid opnieuw te doordenken, vanuit de vraag hoe compassie in de samenleving het verschil kan maken.

Er waren in deze jaren relatief veel personele wisselingen in onze organisatie, o.a. binnen het secretariaat, binnen het bestuur en onder de betrokken vrijwilligers. In januari 2021 was een fusie tot stand gekomen tussen Beweging van Barmhartigheid en Handvest voor Compassie. Maar door de corona-omstandigheden was het moeilijk gebleken die fusie daadwerkelijk te realiseren, in de contacten met stakeholders en betrokkenen, in het programma en in de communicatie. Ook de kring van mensen rondom de Beweging was in beweging. Veel betrokkenen waren al wat ouder en de coronajaren zette hen op grotere afstand. In december 2020 overleed de oprichter van de Beweging, frater Wim Verschuren. Hierdoor werd het moeilijker verbinding te houden met het sinds decennia bestaande netwerk dat de Beweging volgde en ondersteunde. Er kwamen uiteraard ook nieuwe en jonge contacten bij, maar het algemeen gevoel was toch dat het moeilijk was mensen te blijven betrekken, participanten en vrijwilligers te activeren, jongeren te verbinden en met lezers van de Nieuwsbrief en website een *levend en dynamisch* contact op te bouwen. Het gold trouwens voor alle vrijwilligersorganisaties en levensbeschouwelijke en sociaal-culturele instellingen dat ze na de covid-periode voor grote uitdagingen stonden. De moeilijkheden die de Beweging van Barmhartigheid ondervond in het reactiveren van haar kring van volgers, waren representatief voor een breder maatschappelijk proces van afbrokkeling, fragmentatie en des-activatie. Het realiseren van verbinding met volgers en vrijwilligers bleef een van de grote uitdagingen in de verslagjaren.

Wat niet veranderde, was dat het thema van compassie in de Nederlandse samenleving, de professionele context en het persoonlijk leven van mensen enorm actueel en herkenbaar bleef. Het was duidelijk dat de Beweging van Barmhartigheid ook ongeveer 25 jaar na haar oprichting (in 1998) nog een missie had te vervullen. Het bleef belangrijk *het thema van de compassie te agenderen*; bij te dragen aan toerusting van mensen en organisaties

om compassievol te leven en werken; een *bronplaats van barmhartigheid* te zijn waar mensen verdieping en bemoediging konden vinden, onder meer via leerroutes, ontmoetingsdagen en een goede website; een netwerk van op dit gebied creatieve, dynamische, inspirerende en deskundige mensen uit te breiden.

De Beweging van Barmhartigheid anno 2022 en 2023

Concreet heeft de Beweging in de verslagjaren en sinds het einde van de covid-epidemie, toch een tamelijk uitgebreid programma met ontmoetingsdagen, cursussen en workshops georganiseerd. Daarnaast is veel aandacht besteed aan continuïteit in de uitbouw van de website en consolidatie van de secretariële organisatie.

Landelijke ontmoetingsdagen

Luisteren als levenshouding (10 december 2021)

Zien bewogen worden in beweging komen (16 december 2022)

Van compassie tot kunst. Van kunst tot compassie (8 oktober 2023)

Barmhartigheid op de kaart. 25 jaar Beweging van Barmhartigheid (16 dec 2023)

Gedetailleerde verslagen van deze ontmoetingsdagen zijn te vinden op de website van de Beweging. Enkele feiten: op een ontmoetingsdag nodigen we 5-7 sprekers uit, zijn er gemiddeld 70-100 deelnemers per dag, en realiseren we een programma met niet alleen grote lezingen maar ook diverse kleinschalige workshops. Belangrijk zijn: verdieping, discussie en ontmoeting, met het thema compassie centraal. Rondom deze landelijke dagen is er ook de nodige media-aandacht. Het is duidelijk dat de formule van een landelijke ontmoetingsdag, ofschoon bewerkelijk qua organisatie, belangrijk is om mensen bij elkaar te brengen en te inspireren. Daarbij biedt het de kans om als BvB het thema barmhartigheid uit te stralen.

Ter illustratie twee zinnen uit de aankondigingen: ‘De kunst van barmhartigheid. Op zondag 8 oktober 2023 gaan we samen op zoek naar manieren van omgaan met actuele problemen in de samenleving. Het mooie van kunst is dat het niet alleen iets is om te horen of te zien, maar ook uitdaagt om in beweging te komen. We nodigen je uit om in te stappen en mee te doen. Samen betreden we de wereld van compassie in de beeldende kunst en muziek, in theater, film en dans.’ En: ‘op de ontmoetingsdag van 16 december 2023 richten we ons op de situatie in Nederland. Wat betekent barmhartigheid vandaag de dag in de politiek, de zorg, de wetenschap en de samenleving? We hopen op een eerlijke plaatsbepaling en prikkelende reflectie.’

Er kwamen interessante sprekers en bijzondere gaten op de verschillende open dagen, onder meer Frank Eerhart, Henk Havens, Mandela WeeWee, Waldy Neijhorst, Heleen Volman, Peter Nissen, Hans Alma, Ralph Embrechts, Tom Heerschop, Remy Neumann, Peter Rombouts, Martin Schravessande, Brecht Hermans, Lonne Wennekendonk. Ron van Es en het trio Close to Silence.

Leerroute in compassie

De afgelopen twee jaar hebben we drie edities georganiseerd van de traditionele leerroute. Deze edities, in het najaar van 2022, voorjaar 2023 en najaar 2023, hadden in totaal 32 deelnemers (er is in onze ogen potentieel voor veel meer). Elke leerroute voorzorg in drie cursusdagen en betrok zes begeleiders daarbij. Uit de folder: ‘De leerroute in compassie biedt een inleiding in de begrippen barmhartigheid en compassie en hun maatschappelijke toepassingen. Daarnaast biedt ze een kader om je persoonlijke spiritualiteit en oriëntatie op dit vlak te verdiepen. Wat ga je doen? je onderzoekt jouw persoonlijke motivatie en betrokkenheid bij het thema. Je verkent traditionele bronnen over barmhartigheid uit verschillende religies. Je deelt en bespreekt ervaringen en toepassingen in werksituaties. Je reflecteert op jouw persoonlijke competenties en talenten in de praktijk.’ De leerroute bleek, na de stille corona-jaren, een manier om de missie van de Beweging opnieuw uit te stralen en mensen te verbinden. De opzet dient verder te worden uitgewerkt, de werkgroep is bezig met een uitgebreider cursusaanbod, dat nog meer mogelijkheden biedt tot verdieping en oefening van een levenshouding van compassie.

Workshops en kleinere activiteiten

Onder de kleinere activiteiten willen we de volgende activiteiten vermelden:

- Workshop compassie in de keuken, met Lisette Bossert (17 juni 2022)
- Excursie voedselbos Waspik, met Jos van Genugten (29 augustus 2022) met de regiokring Den Bosch
- *Just enough*, met Paul Schenderling auteur *Grenzen aan de groei* (11 september 2022) met de interkerkelijke werkgroep Den Bosch
- film Samaritaan, gesprek met regisseur Iris van Rooij over armoede (3 april 2023), met de regiokring Den Bosch
- Workshop Compassie en Kunst, met zeven kunstenaars (online, september 2023)

De Vrije ruimte

Tien avonden ‘De vrije ruimte’, met 5-20 deelnemers per keer. Een kort citaat uit de uitnodiging voor deze avonden tekent de geest ervan: ‘De vrije ruimte is bij uitstek een vrije ruimte, een ruimte van mogelijkheden. Gezeten in een kring, met een open ruimte in het midden, is ruimte om te laten ontstaan wat wil ontstaan... Wanneer een zin raakt of een thema resoneert, is de uitnodiging aan eenieder om hieraan op eigen wijze stem te geven. Met passie of twijfelend, zoekend en vindend... Het is elke keer anders, de groep is elke keer anders, de onderwerpen, de vormen. Maar wat hetzelfde is, is dat het elke keer inspireert, dat deze avonden een mooie manier zijn om met de ander in gesprek te zijn over wat ons bezielt, wat ons bezig houdt en waarvoor we graag een paar uur willen vrijmaken. Het is fijn dat er een plek is waar je kunt luisteren, waar geluisterd wordt, waar het niet gaat om elkaar te overtuigen.’

Regiokring

Vijftien avonden Regiokring Den Bosch. De betekenis van een regiokring is: elkaar in een kleinschalige context ontmoeten rond een thema van barmhartigheid. Soms is het gewoon een gespreksavond, soms een creatieve workshop en soms komen er interessante gastsprekers. Eén of twee keer per jaar hebben we een excursie. Het belangrijkste is: we onderhouden met een groep van ca 20 mensen een goede band met elkaar en verdiepen samen onze 'levenshouding van compassie'. De regiokring van Den Bosch functioneert ongeveer 25 jaar en heeft een eigen organisatie. De Regiokring Utrecht besloot in 2022 na ca 15 jaar om haar activiteiten te beëindigen, de groep was te klein geworden. Misschien kunnen we deze regiokring op termijn toch weer nieuw leven in blazen. De Regiokring Tilburg is in de coronajaren stil gevallen en nog niet opnieuw gestart. Op dit moment zijn er in elk geval weer concrete plannen om in de regio Zutphen-Lochem een Kring voor Compassie te beginnen, omdat er in deze regio veel mensen van de BvB actief zijn.

Compassieprijs

'De Compassieprijs is een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan een persoon, initiatief of organisatie die in staat is om harten te verwarmen, mensen te verbinden en welzijn te bevorderen. Er zijn veel mensen die het belangrijk vinden om aandacht te hebben voor elkaar en die zich graag inzetten om onze wereld een klein beetje mooier te maken.' De compassieprijs 2022 met het thema 'projecten rond compassie in het middelbaar onderwijs' is helaas niet uitgereikt. Als gevolg van corona waren er begin 2022 te weinig mogelijkheden om rond het thema onderwijsprojecten op te zetten en dus ook te weinig nominaties. De compassieprijs 2023 was, in de lijn hiervan, toch een prijs onder scholieren, namelijk jongeren die zich ambassadeurs toonden van compassie. De prijs is gewonnen door de Riemer Brandsma, om de oorspronkelijke wijze waarop hij als 'klimaatburgemeester van Wageningen' en 'jongerenambassadeur van de VN' het thema compassie onder een breed (en jong) publiek weet te verwoorden.

In de aanloop naar de compassieprijs 2023 verschenen op de website van de Beweging portretten van jonge, inspirerende en kleurrijke mensen die hun licht lieten schijnen op compassie in de wereld.

Jubileumjaar

De Beweging is in december 1998 opgericht en ze heeft voor haar 25-jarig bestaan een groot jubileumprogramma opgezet dat zich over 2023 en 2024 uitstrekte. Het jubileumprogramma stond in het teken van het thema 'barmhartigheid en kunst' en besteedde daarnaast aandacht aan de actualiteit van barmhartigheid, aan barmhartige projecten in Nederland en uiteraard ook aan de geschiedenis van de Beweging van Barmhartigheid zelf. Van het jubileumprogramma zal een apart verslag verschijnen.

Website en nieuwsbrieven

De Beweging heeft een uitvoerige website met stukken rond de actualiteit van barmhartigheid en verdiepingsartikelen. Daarnaast bevat de website uiteraard informatie over de Beweging zelf, haar activiteiten, haar geschiedenis en bijzondere initiatieven van leden. Gemiddeld 1-2 posts per week.

De website is in de jaren 2020 tot 2022 door een vrijwilliger gecoördineerd, maar vanaf oktober 2022 is de redactie in handen van een breder redactieteam dat professionele ondersteuning krijgt. In 2022 werden maandelijks nieuwsbrieven verstuurd. Dit bleek in de praktijk iets te veel, het aantal nieuwsbrieven is vanaf 2023 teruggebracht tot ca. 7-8 per jaar. Wat de website van de BvB tekent is dat er regelmatig series artikelen verschijnen. De afgelopen jaren onder meer over: religieuze inspiratie voor compassie; over bijzondere projecten van barmhartigheid; over compassie en klimaat; gesprekken met prominente leden uit 25 jaar geschiedenis van de BvB; compassie en kunst; jonge ambassadeurs van compassie. Eveneens verschenen interviews met bekende persoonlijkheden, die op het gebied van compassie iets bijzonders hebben uitgestraald (bv. Karen Armstrong, rabbijn Soetendorp, Lennie Kuhr, Hein Stufkens). Daarnaast zijn er gewoonlijk boekrecensies en mediatips.

Het is in de praktijk moeilijk voor een publieksorganisatie om een thematische website te onderhouden en daarin een kwalitatief hoog niveau en voldoende actualiteitswaarde te bereiken. De uitdagingen van de BvB zijn op dit gebied: genoeg schrijvers te verbinden; het professionele niveau financieel te kunnen ondersteunen; naast de website ook systematisch en efficiënt de sociale media te bedienen; een brede lezersgroep te binden; niet alleen te ‘zenden’ maar ook openstaan voor thema’s van anderen en discussies te agenderen en ontvangen. Op deze punten is verbetering mogelijk. Het thema compassie is breed, hoe zorg je ervoor dat een bewegingswebsite verbindend en coherent is? In de praktijk realiseren we een zekere eenheid doordat veel artikelen vanuit activiteiten van leden van de BvB zelf voortkomen – er is dus een zichtbare menselijke verbinding.

Bestuur en organisatie

Op 1 januari 2022 was het bestuur van de Beweging even erg klein en kwetsbaar. Er waren vijf bestuursleden na de coronajaren afgetreden en het nieuwe jaar begon met slechts drie actieve leden (voorzitter Johan Willemse, Gerthe Lamers en de juist toetredende Charles van Leeuwen). Met het toetreden van nog twee nieuwe bestuursleden, Mieke Sachs en Maarten van Bijsterveldt in het voorjaar van 2022, kreeg het bestuur weer nieuwe slagkracht en konden nieuwe plannen worden gemaakt. Bestuurlijke vernieuwing en consolidatie zouden in de jaren 2022 en 2023 wel een aandachtspunt blijven. Eind december 2023 bestond het bestuur uit vier leden: Johan Willemse, Gerthe Lamers, Mieke Sachs en Charles van Leeuwen, maar er waren tevens enkele nieuwe kandidaten voor het bestuur in beeld.

Een belangrijk bestuurlijk aandachtsgebied was professionalisering en herstructurering van het secretariaat. Helaas viel de secretariaatsmedewerker van de BvB eind 2021 door ziekte langdurig uit en kon het secretariaat nadien niet meer goed worden bezet. De meeste secretariële zijn tijdelijk waargenomen door de bestuursleden zelf in samenwerking met

enkele vrijwilligers en freelance ondersteuners. Oogmerk is het secretariaat in de loop van 2024 opnieuw in te richten, maar wellicht wel op andere wijze. Ondanks de problemen in de secretariële bezetting, is in de verslagperiode toch een begin gemaakt aan verbetering van enkele logistieke processen, waaronder de financiële administratie en de websitecommunicatie. Over het geheel genomen, is de doelstelling om het secretariaat in de loop van 2022-2023 verregaand te professionaliseren, echter niet gerealiseerd. Het feit dat we als Beweging niet beschikken over een goed-werkend secretariaat, beperkt uiteraard de organisatie van activiteiten en de slagkracht van het bestuur.

De Beweging van Barmhartigheid streeft in haar beleid naar samenwerking met organisaties met gelijkgestemde doelstellingen. De BvB zelf kan veel meer betekenen en uitstralen waar deze verbinding tot stand komt. In de verslagjaren 2022 en 2023 is vooral gewerkt aan verkennende gesprekken en samenwerking met het Apostolisch Genootschap, Nieuw Wij, Stichting Even Anders, de samenwerkende Kerkgenootschappen van Den Bosch, de leerstoel geestelijke zorg en religieus humanistische zingeving van de Vrije Universiteit Amsterdam en de stichting Quiet.

Daarnaast was er uiteraard nauwe samenwerking met de internationale koepelorganisatie Charter for Compassion, waar de BvB ook bij is aangesloten. Verdieping van deze band is, na de fusie begin 2021, nog steeds een concreet bestuurlijk aandachtspunt voor verdere concretisering. Andere samenwerkingsverbanden zijn er met diverse religieuze congregaties die stakeholders zijn van de BvB, waaronder de fraters en zusters die haar hebben opgericht, en met Kloosterhotel ZIN. Twee succesvolle programma's binnen de Zin Academy, namelijk Compassie in de Zorg en Compassie in het Onderwijs, komen voort uit eerdere werkgroepen van de Beweging; met ZIN is ook samengewerkt rond de Leerroute in Compassie. Het Kloosterhotel is de thuisbasis voor veel van de activiteiten van de Beweging. Bijzondere vermelding mag er tenslotte ook zijn voor het project Trees of Connection, dat mede door leden van de BvB is gesticht.

Wordt de samenleving onbarmhartiger?

Het is tenslotte waarschijnlijk zinvol om kort stil te staan bij de maatschappelijke context anno 2022 en 2023, om het kader aan te geven waarbinnen de Beweging van Barmhartigheid heeft gefunctioneerd. De jaren 2022 en 2023 waren jaren waarin de Nederlandse samenleving langzaam uit haar corona-schulp kroop, om echter te ontdekken dat de polarisatie van de coronatijd in politiek en samenleving bleef bestaan en misschien wel erger werd. De politiek leek te verharden, de tegenstellingen verscherpten zich, de economie verschaalde en het netwerk aan sociale opvangmogelijkheden verzwakte.

Er ontstonden nieuwe oorlogen die de Nederlandse samenleving op scherp zetten, vanaf februari 2022 in Oekraïne en oktober 2023 in het Midden-Oosten (en zo waren er meer geopolitieke conflicten met voelbare impact op de Nederlandse samenleving). Verkiezingen in Nederland, in de buurlanden en in Europa leidden tot snoeiharde debatten en maakten dat een gevoel van crisis in alle media de boventoon voerde. Het ging vaak over de klimaatcrisis, de

stikstofcrisis en de vluchtelingen crisis; over de economische crisis, de demografische crisis en de armoede-crisis; over een onoplosbare crisis in het onderwijs, de zorg en de cultuursector; soms ook over een crisis in de kerken, het democratische bestel en de openbare orde. Cijfers wezen op een steeds grotere kloof tussen arm en rijk, hoger en lager opgeleiden, autochtoon en allochtoon, analfabeet en geletterd, links-radicaal en rechts-radicaal... Groeiende aantallen van mensen die niet of nauwelijks meekonden, leefden in een kreukelzone, kwamen zorg en onderwijs tekort of voelden zich politiek en maatschappelijk gemarginaliseerd.

Tegelijk waren er natuurlijk ook veel mensen die iets wilden doen in deze somber stemmende maatschappelijke context. Die zorgden voor opvang van vluchtelingen, slachtofferhulp, versterking van vrijwilligersorganisaties, ondersteuning van kledingbanken en voedselbanken, het opzetten van projecten voor educatie en ontwikkeling, aandacht voor een schoner milieu, om maar enkele voorbeelden te noemen. Mensen die zich inzetten voor goede zorg, goed onderwijs, de rechtstaat, armoedebestrijding, verantwoordelijke politiek en verbindende kerkelijke en levensbeschouwelijke organisaties. Die onrecht aankaarten en optraden tegen mensonterende en onmenswaardige situaties. Voor veel van deze mensen was *compassie* een diepe motivatie om zich maatschappelijk in te zetten en dat te blijven doen, in een professionele of vrijwilligerscontext. Veel van deze mensen zagen de waarde in van *barmhartigheid* en aanverwante begrippen als aandacht voor de ander, oog voor kwetsbare mensen, opstaan voor dialoog, solidariteit, vrede en een veilige, gastvrije samenleving.

Zijn er compassievolle antwoorden?

Wat betekende deze veranderende maatschappelijke en politieke context voor de Beweging van Barmhartigheid? Op het eerste gezicht is er niet zoveel dat je kunt doen in een wereld waarin zulke grote krachten spelen, die kwaad aanrichten, schade berokkenen, het milieu vervuilen, de politiek belasten, mensen in armoede isoleren en onder druk zetten. Mensen die iets goeds willen doen, voelen zich vaak alleen en onmachtig. Maar er is natuurlijk wel een antwoord, al is het misschien een kleinschalig en kwetsbaar antwoord, een zoekend antwoord. Als Beweging van Barmhartigheid was ons antwoord, of tenminste een eerste begin van een *gezamenlijk en verbindend* antwoord:

- mensen een hart onder de riem steken
- het thema van compassie blijven agenderen
- mensen verbinden en toerusten voor ‘werken van barmhartigheid’
- verhalen van mensen doorvertellen, over hun zoeken naar een compassievol antwoord, goede stappen en bijzondere voorbeelden (best-practices)
- inspiratie doorgeven en kennis verspreiden
- mensen een plek bieden (bronplaats) waar ze kunnen werken aan een levenshouding van compassie

Het harde maatschappelijke en politieke kader geeft reliëf aan de betekenis van een beweging van barmhartigheid anno 2022 en 2023. Plekken van kritische bezinning, spirituele bemoediging en concrete toerusting zijn hard nodig voor mensen die compassie ‘body’ en inhoud willen geven. Mede als gevolg van de grimmige maatschappelijke context, heeft de Beweging in de loop van 2022 en 2023 ook enkele nieuwe accenten gelegd in haar programmering en oriëntatie. De keuze voor een jaarthema ‘kunst en barmhartigheid’ was mede ingegeven door het feit dat kunst een taal kan aanreiken waarin velen zich herkennen, in een wereld waarin de spirituele communicatie niet vanzelfsprekend meer is. Kunstenaars werken vaak op het scherp van de snede en zoeken het hart van het maatschappelijk spanningsveld op. Het bleek een goede match, veel van de kunstenaars die wij benaderden bleken het thema compassie te herkennen en gaven het een heel eigentijdse uitwerking. Er was daarnaast aandacht voor de actuele thema’s klimaatpolitiek (het achtste werk van barmhartigheid is: zorg dragen voor de aarde), armoedebestrijding en onbarmhartigheid in de samenleving. In het algemeen eveneens voor: het verschil dat je persoonlijk kunt maken om iets voor een betere wereld te doen. Het is veelzeggend dat het motto ‘**wie één mens redt, redt de hele wereld**’ deze twee jaar een centrale plaats op de website heeft ingenomen. Elke dag weer stond het bovenaan op de site.

Charles van Leeuwen

namens het bestuur
van de Beweging van Barmhartigheid